

Rovina medzi Vučitrnom
a Prištinou v dnešnom
Kosove sa s príchodom
každej jari odieva do svojho
tradičného
krvavočerveného šatu. Kam
oko dohliadne, je krajina
posiata zvláštnym druhom

Bitka na Kosovom poli
a jej historická tradícia

SRBSKÝ NÁRODNÝ MÝTUS

ERB
KNEIŽAŤA
LAZARA

Dňa 15. júna 1389 sa na Kosovom poli rozhodovalo o osude stredovekého Balkánu. Proti sebe stála koalícia srbských kniežat pod vedením Lazara, vládcu moravského Srbska, a turecké vojsko na čele so sultánom Muradom I. Ešte pár desiatok rokov predtým takmer nikto v Európe nevedel o malom, no čoraz rozpínavejšom emiráte osmanských Turkov. Teraz ich armáda, oveľa početnejšia a zocelenejšia takmer nepretržitou sériou víťazstiev, stála v samom srdci stredovekého Srbska. Nastávajúci boj so silným súperom nevestil pre Lazara a jeho spolubojovníkov nič dobré.

Pod zelenou zástavou proroka

V 14. storočí by sa na Balkáne sotva našiel niekto, kto by mohol aspoň pribrzdíť valiaci sa kolos disciplinovaných a na všetko odhodlaných tureckých vojsk. Niekdajšia dominantná mocnosť na polostrove, srbský štát, sa po smrti cára Štefana Dušana roku 1355 rýchlo rozpadala na množstvo nezávislých kniežatstiev. Byzantská ríša bola oslabená sériou občianskych vojen a uzurpácií a jej cisári ovládali už len malé územie v blízkosti hlavného mesta Konštantínopol. Po smrti cára Ivana Alexandra (1331 – 1371) sa na tri časti rozpadlo aj Bulharsko, takže ani ono už nemohlo predstavovať pre Turkov vážnejšiu hrozbu. Vnútorňú rozvrat, nestabilita, permanentné konflikty, trvalá vzájomná nedôvera v kresťanských štátoch – to všetko uľahčovalo postup tureckých vojsk na Balkáne. Byzantskí cisári oddávna využívali Turkov ako nájomné, žoldnierske oddiely. V rokoch 1342 – 1354 prebiehala medzi byzantským cisárom Jánom V. Palaiologom a Jánom Kantakuzenom občianska vojna. V priebehu nej Kantakuzen rozohral s Turkami nebezpečnú hru – povýšil ich na svojich hlavných spojencov a umožnil im vstúpiť na Balkán. Už v roku 1354 sa do ich moci dostala pevnosť *Galiopol* (dnes Gelibolu v Turecku), čím si Turci vytvorili predpolie na následnú expanziu do západných častí polostrova. Ohrozené bolo predovšetkým územie Macedónska, kde po rozpade Srbskej ríše vládol kráľ Vukašín a jeho brat despota Uglješa. Obaja súrodenci usúdili, že najlepšia obrana je útok, a po polročnej príprave sa rozhodli Turkov prekvapiť na ich vlastnom území. Roku 1371 sa pri obci Črnomen, ležiacej pri rieke Marici, odohrala neútočná bitka, v ktorej zahynulo takmer celé srbské vojsko aj obaja bratia. Moc osmanských Turkov sa po-

sunula hlboko do vnútrozemia Macedónska. Jednu jeho časť Turci okupovali priamo a druhú prenechali synovi kráľa Vukašina Markovi. Závažným dôsledkom marickej bitky bol fakt, že turecký nadvládu v podobe vazalskej závislosti museli uznať aj Byzancia a Bulharsko.

„NAJJASNEJŠÍ A NAJKREŠŤANSKEJŠÍ PANOVNÍK!

Dostali sme správu o preslávanom víťazstve, ktoré Vašej Jasnosti dopriala nevýslovná dobrotivosť všemohúceho a večného Boha, z výšin sledujúceho svoje stádo, o víťazstve, ktorým sa kochajú slová Vášho listu. Tak sa i my, šťastní v duši, spoločne s najvyššou mocou Vášho Veličenstva z neho preveľmi radujeme. Aj keď sme sa už dávno prostredníctvom správ i mnohých listov dozvedeli, že Vašej Vznesenosti bol z neba daný tento víťazný triumf, a teda nám bolo dobre známe, že 15. dňa mesiaca júna vo veľkom krviprelievani padla spupná neopatrnosť a neopatrná spupnosť Murada, stúpenca Mohameda, ktorý sa násilne zmocnil ríše Frýgov čiže Turkov... i tak nás potešilo, že to všetko bolo oznámené našej pokornej maličkosti kráľovskou listinou. Lebo čo by sa nám, skutočným citeľom Krísta, mohlo krajšieho a slávnejšieho zvestovať než správa o boji, o ktorom zvest musieť trvať po všetky veky a v ktorom padli také tisíce Trójanov a neveriacich, spoločne s ich hrozným vládcom.“

(Z blahoprajného listu florentských mešťanov bánovi Bosny Tvrdkovi)

divorastúcich pivoniek,
nazývaných *kosovski božur*.
Podľa tradície tieto kvety
vyrastajú z krvi bojovníkov,
ktorí pred viac ako šesťsto
rokmi položili životy
v bitke, ktorá sa časom
stala legendou.

Nerovný boj

Knieža Lazar, pán moravského Srbska, sa na rozhodujúce stretnutie s Turkami dlhodobo pripravoval. Keďže od západných štátov sa vojenská pomoc nedala očakávať, musel sa spoľahnúť len na svojich srbských spojencov, spriaznených dynastickými zväzkami. Jedným z nich bol vládca Kosova Vuk Brankovič, nešťastná postava, ktorej neskôr ľudová tradícia prisúdila zápornú úlohu. Spolu s ním sa na bojové pole dostavili aj oddiely z Bosny pod vedením Vlatka Vukoviča, ktoré poslal tamojší vládca Tvrdko. Je pravdepodobné, že ako Lazarovi spojenci sa na bitke zúčastnili aj menšie oddiely Chorvátov a kresťanských Albáncov. Celkový počet mužov, ktorých mal Lazar k dispozícii, sa odhaduje na 25 – 30 tisíc. Srbské vojsko však nemalo jednotné velenie, neexistovala v ňom súčinnosť medzi jednotlivými oddielmi, každý z feudálnych pánov bojoval takpovediac na vlastnú päsť. Naproti tomu na čele tureckého vojska stál autokratický sultán, s nepomerne väčšou právomocou, akú mal Lazar, ktorý sa mohol pokladať iba za prvého medzi rovnými. Muradove oddiely prevyšovali armádu kresťanov disciplinovanosťou i početnosťou. Tvorila ich jazda, ktorá sa skladala z osobnej gardy sultána, tureckých feudálov – *si-páhiov*, a ľahkých oddielov – *akindžiov*. Pechotu tvorili kopijníci a predovšetkým obávaní janičiari, elitné jednotky, ktoré sa zoskupovali z odvedených kresťanských chlapcov obrátených na islam. Okrem pravidelného tureckého vojska sa proti Srbom postavili aj pomocné oddiely kresťanských spojencov vrátane niektorých srbských feudálov. Celkový počet týchto vojakov nebol zanedbateľný, predpokladá sa, že na bojové pole ich dorazilo okolo 8-tisíc. V tejto súvislosti ostáva iróniou osudu, že v bitke, ktorá rozhodla o osude srbskej štátnosti, bojovali ako spojenci sultána aj mnohí Srbi. Treba si však uvedomiť, že v stredoveku etnicita nezohrávala takú dôležitú úlohu ako dnes. Vzťah kresťanských spojencov k sultánovi bol určený záväzkami, ktoré vyplývali z ich vazalského postavenia. Osmanskí Turci počas expanzie na Balkán získané územie často neovládali priamo, ale prenechávali ich dovtedajším vládcom, ktorí si navyše mohli ponechať aj svoju kresťanskú vieru. Výmenou za to Turci požadovali lojalitu spojenú s aktívnou účasťou vo vojnových konfliktoch, nech by prebiehali kdekoľvek a proti komukoľvek. Dejiny dobývania Balkánu Turkami tak nie sú len dejinami zápasu kresťanstva a islamu, ale aj dejina-